

TÜRKİYE'DE XXI. YÜZYIL KOŞULLARINA GÖRE MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİNDE YAPILMASI GEREKEN DEĞİŞİKLİKLER VE BİR MODEL ÖNERİSİ

Doç.Dr.Ayşe Meral TÖREYİN¹

Müzik Öğretmenliği Eğitimine Genel Bir Bakış

1924 yılında açılarak öğretime başlayan Musiki Muallim Mektebi'nin tarihsel gelişimi içinde gerek program, gerekse uygulama düzeyinde önemli değişiklikler olmuştur. Sayın UÇAN'ın; 1924, 1932, 1937, 1942, 1978, 1982 ve 1998 yapılanmaları olarak ifade ettiği sanat öğretmeni yetiştirme sürecindeki (UÇAN,2002) Türkiye'de müzik öğretmeni yetiştirme görevi, bugün üniversitelerin eğitim fakültelerindeki müzik eğitimi anabilim/anasanat dallarında, artan başarılarla devam etmektedir. Bu vesile ile başta, o günün koşullarında sanat eğitiminin ülke kalkınmasındaki gerekliliğini görerek, Musiki Muallim Mektebi'nin açılmasına öncelik veren ve böylece pek çok ülkeye de örnek olan büyük önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ü ve kuruluşundan buyana her kademede canla başla çalışan tüm sanatçı öğretmenlerimizi saygı, minnet ve rahmetle anıyorum.

Türkiye'de müzik öğretmeni yetiştirmede gerçekleştirilen yapısal değişiklikler de pek tabii ki günün ülke ve dünya koşulları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Lise, ilköğretmen okulları ve orta okullara müzik öğretmeni yetiştirmek üzere, ilkokul üzerine beş yıl müzik ve öğretmenlik meslek derslerinin verildiği Musiki Muallim Mektebi ile devamı olan eğitim enstitülerinin müzik bölümlerinde ve günümüzün anabilim/anasanat dallarında özel alan, genel kültür ve öğretmenlik formasyon alanlarının dengelerindeki tartışma ve arayışlar henüz bitmemiştir.

Bir yanda bilim, teknik ve ekonomideki hızlı gelişmeler, diğer yanda sosyal ve kültürel etkileşimler, günümüzde müzik eğitime ilişkin tüm boyutların (müzik eğitimi tür ve düzeyine yönelik öğretim programları, öğretmen nitelikleri, öğretim yöntemleri, öğrenci kaynakları ile toplumların değişen müzik gereksinimlerinin bireylerdeki yansımaları, yani genel müzik eğitimi hedefleri) yeniden ele alınmasını ve gerekli düzeltmelerle, uygun modellerin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır.

Türkiye'de müzik öğretmenliğinin tarihi gelişimine ilişkin konular bu sempozyumun tüm oturumlarında ayrıntılarıyla tartışılacaktır. Seksen yıllık sürece bakıldığında, müzik eğitimi ve müzik öğretmenliği eğitimindeki günümüzde yaşanan pek çok sorunun o yıllarda da çeşitli vesilelerle konuşulup tartışıldığı, çözüm yollarının arandığı görülmektedir. Nitekim, aylık Opus müzik dergisinin 1964 ekim sayısında belirtildiğine göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk müzik toplantısı kabul edilen ve besteci, müzik eğitimcisi ile bürokratlardan oluşan komisyon, genç Türkiye Cumhuriyetindeki müzik sorunlarına yönelik şu raporu hazırlamıştır.

“Kültür Bakanı Abidin'in başkanlığında 26.11.1934 tarihinde saat 15.00 de Ankara'da, Ankara ve İstanbul'un tanınmış müzikçilerinden onbeş kadar genç artist toplaşarak aşağıda sıra ile yazdığımız işleri konuştular. Müzikçiler arasında Veli, Ahmet Adnan, Cemal Reşit, Necil Kazım, Hasan Ferit, Mahmut Ragıp, Ferhunde Ulvi, Ulvi Cemal, Necdet, Halil Bedii, Nurullah Şevket, Cevat Memduh vardı. Talim Terbiyeden İhsan, Kazım Nami ve ayrıca Vedat Nedim orada idiler. Rapor henüz türeleşmiş (türe: hak ve hukuka uygunluk, adalet) olmadığı için hakkında şimdilik bir şey yazmamayı doğru bulduk.....istediklerimiz olduğu gibi türeleştirildiği takdirde çok yüksek ve temelli bir musiki organizasyonu ile olmak üzere bütün işlere birden girişilebilmiş olacaktır.”(Opus,1964)

Bu rapor “Terbiye bakımından” ve “San'at bakımından “olmak üzere iki bölümden oluşmakta idi.

Söz konusu komisyonda alınan kararlar içinde müzik eğitimine yönelik olarak;

Madde 3”...ana, ilk ve orta mekteplerde musiki tedrisatının organizasyonu” (şarkılar, metot, hocaları yetiştirme),

Madde 6...musiki derslerinin sınıf geçimine tesiri ve

Madde 7...musiki tedrisatının teftişi (musiki müfettişliği ihdası) “maddeleri dikkat çekmektedir.(a.g.e)

Burada, müzik eğitime anaokullarından başlayarak diğer örgün eğitim kademelerine müzik dersi konulmasının (organizasyonu) ilk defa gündeme gelmesi dikkat çekmektedir.

¹ Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Ayrıca, 1. maddedeki "...radyodan sonra plak vasıtasıyla yahut umumi mahallerde çalınan alaturka musikinin men'i çareleri" 2 kasım 1934 te içişleri bakanı Şükrü Kayanın emri ile radyo yayınlarında Türk Kültüründe önemli bir yer tutan geleneksel müziklerimize yasak getirilmesinden sonra, plaklarda da yasaklanmasına, onun yerine başka yoz müziklerin doğmasına yol açmıştır. Ancak çok geçmeden, yapılan yanlışlık fark edilmiş ve geleneksel müziklerimizin yayınlanması yasağı da kaldırılmıştır. Zaten, Atatürk'ün "...Biz de Türk Musikisini milletler arası bir sanat haline getirelim... Türk'ün namelerini kaldırıp atalım da sadece batı milletlerinin hazırdan musikisini alıp kendimize maledelim. Yalnız onları dinleyelim demedim... Yanlış anladılar sözlerimi, ortalığı öyle bir velveleye verdiler ki ben de bir daha lafını edemez oldum" (Aracı,2001) şeklindeki ifadeleri, sözkonusu kararların Atatürk'ün müziğimizde yapılmasını önerdiği değişikliklerin yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını gösteren en önemli delildir.

Bu madde uzun yıllar müzik öğretmeni yetiştirme programlarını ve dolayısıyla tüm müzik eğitim politikalarını da etkilemiştir. Ancak çok geçmeden, Türk Halk Müziğinden yararlanılarak çok sesli müzik sevdirilmesi amaçlanı. Nitekim, 1939 yılında "Gazi Terbiye Enstitüsünde Yüksek Müzik Şubesi olarak açılacak olan kısımda talebelerin terbiye ve tedrisat hakkında tekliflerinde Prof.Zuckmayer, ...en lazım gelen öğretime vasıtasının, yani halk türkülerini yardımcıyla müzik elemanlarına girecek olan okul müzik kitabının derhal hazırlanmasını muvafık bulurum...Bu kitabın esası Türk Halk Türküleri gerek tek sesli gerekse çok sesli olması icabeder. Garp sanat müziğiyle ilk temasların temeli olarak en kıymetli Avrupa halk şarkılarının ve korolarının iyi tercüme suretiyle Türk müziği hazinesine ilave edilmesi lazımdır..." şeklinde önerilerde bulunur. Ayrıca Türkiye'de müziğin gelişmesine ilişkin olarak da "... Yalnız bu tarzda hareket edildiği takdirde hem Türk bestekarların, hem de garp müziğinin eserlerini anlıyan ve seven bir halkın teşkil edilmesi mümkün olabilir" demiştir. "(Zuckmayer,1939)

O yıllarda özellikle koro, orkestra ve ses için Türk Bestecilerinin çok seslendirdiği halk türkülerine konserlerde de yer verilir. Örn:1937 yılında Konservatuvar ve Müzik Öğretmen Okulunun dördüncü talebe konserinde seslendirilen Necil Kazım Akses'in koro ve solo için çok seslendirdiği Kütahya, Urfa ve Karadeniz türkülerini, A.A.Saygun'un 1943 yılında çok seslendirerek GEE Müzik Şubesine İthaf ettiği ve 1949-1950 Öğr.yılı sonu konserinde seslendirilen Katibim Türküsü Üzerine Varyasyonları, 1952 yıl sonu konserinde seslendirilen E.Zuckmayer'in yaylı çalgılar orkestrası için oyun havası v.b.eserler. (Konuya ilişkin konser programları GÜGEF GSEB MEABD arşivlerinde görülebilir.)

Türkiye'de müzik öğretmeni yetiştirme program ve uygulamalarındaki eksiklik ve yanlışlıkların düzeltilmesine ilişkin arayışlar ise bir taraftan devam etmekte idi. Örneğin; 1961 yılının aralık ayında sayın SUN'un "okullarda müzik eğitimi" adlı incelemesi, (opus1964) ile 1965 yılı şubat ayında Ahmet Adnan Saygun'un "Musiki Davamız"(opus 1965) adlı makalelerinde, o yıllarda uygulanan müzik eğitimi modeline yönelik son derece önemli özeleştirel yapılmakta idi.

Sun, "...okullarımızda bugüne dek öğretime çalıştığımız neydi? Batılı ulusların okul şarkıları; Türk bestecilerinin batı dizelerinde ve ölçülerinde yaptıkları, çoğu onlara benzer okul şarkıları; ve kuram, kuram...Ülküyle beklediğimiz şey neydi? Her okullu okul dışında da Schubert'leri, Chopin'leri, Beethoven'leri sevecek, dinleyecek ve anlayacak. Bu ekimin sonunda ne biçik? Bol bol piyasa müziği sevgilisi ile dans müziği özenticisi" diye müzik eğitimindeki durumu sorgularken, bunun "...temel görüş yanlışlığı"ndan kaynaklandığını belirtmekte idi. Sun, yeni temel görüşünü ise kısaca "Türk kalarak çağdaşlaşma" şeklinde ifade etmekte idi.(Opus,1964)

Saygun ise, "okullardaki müfredatın son derece yüklü olduğunu", "bu programın ancak musiki mekteplerinde tatbik olunabileceğini" mekteplerimizde garp musikisi adına sadece do-sol naralarının devam ettiğini" belirtmiş ve "yanlış adım atılmış, dönmek zamanı gelmişti" diyerek yapılan eğitimin düzenlenmesi gerekliliğini savunmuştu. (Opus,1965)

Ayrıca Sun, Türk Eğitim Derneğinin 1989 yılında düzenlediği "Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları" toplantısında; "Gazi Eğitim Enstitüsü 1967-1968 lere kadar tamamen Alman, Fransız, İngiliz, Avrupa musikisini Türk halkına empoze etmek isteyen ve kalkınmayı samimi olarak onda gören bir zihniyetle eğitim yaptı.Yani Türk halkının musikilerine öncelik veren bir eğitim yapmadı, o yüzden halkın direnişi ile karşılaştı"(Sun, 1989) diyerek müzik politikalarını eleştirmişti.

Bu eleştirilerin üzerinden kırk yıl geçmesine rağmen, Türkiye'de müzik ve müzik eğitimi politikaları üzerine yapılan tartışmalar hala devam etmektedir. Tabii ki, çağ değişmekte ve buna bağlı olarak her alanda değişim olmaktadır. Değişimin olduğu yerde hiç kuşkusuz tartışma da olacaktır. Ancak eğitim gibi sonucunun uzun süreçler sonunda elde edildiği bazı konularda temelin sağlam ve güçlü olması gerekir. Özellikle kültür ve müzik eğitimi alanlarında, kaynağını ülke gerçekleri ve sahip olunan değerlerden alan yenilikler daha kolay kabul görmekte ve hayata geçirilmektedir. Ne mutlu ki, 1990 lı yıllardan sonra müzik eğitimindeki tür tartışmaları da olabildiğince azalmıştır.

Günümüz müzik öğretmeni yetiştirme modelindeki müzik eğitimi anabilim/anasanat dallarında, eski programlardan olabildiğince farklı, tek ve standart bir program uygulanmaktadır. Böyle ortak bir program uygulamasıyla, tüm müzik öğretmenliği lisans programlarından aynı bilgi ve becerilere sahip öğretmen yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bir başka deyişle, müzik öğretmenliğinde standartlaşma sağlanması amaçlanmaktadır. "Standartların gelişimi sağlayabilmesi için kurumların amaçları, kaynak düzeyleri ve tarihi gelişimleri arasındaki farklılıkların da dikkate alınması gerekmektedir. "(1999,YÖK-Dünya Bankası) Oysa, sahip olunan öğretim elemanı sayı ve nitelikleri, fiziki ortamlar, yöresel faktörler ve

uygulamalar, farklı sonuçlara ulaşılmasına neden olmaktadır. Ayrıca, “öğretmen eğitiminde akreditasyon için söz konusu standartlar, belirlenen eğitim programları ve yeni mezun öğretmenlerde aranan öğretmen yeterliklerine dayandırılmalıdır.”(a.g.e.)

“...YÖK’ün 1998 yılı içinde yaptığı son düzenleme ile öğretmenlik formasyonu dersleri ve bu derslerin süreleri artırılmıştır.” Ancak,...”öğretmen yetiştirme ve istihdamına yön verebilecek özellikte; taraflarca üzerinde uzlaşmış, kapsamlı, tutarlı ve güvenilir ortak bir yeterlilikler listesi ortaya konmamıştır.” (<http://oyegm.meb.gov.tr/ttnet/yeterlilik/ogytrr.htm>)

Öğretmen nitelikleri, sözkonusu programın uygulanmaya başlamasından ancak, dört yıl sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı ve Talim ve Terbiye Kurulu’na da uygun bulunmuş ve 12.07.2002 tarihinde 2741 sayılı makam onayı ile yürürlüğe konulmuştur.

Söz konusu niteliklerin, öğretmenlik mesleğinin üç boyutu olan genel kültür, özel alan ve eğitime-öğretme yeterlilikleri alt başlıklarıyla ele alındığı kararda, eğitime ve öğretme yeterlilikleri” eğitim sürecinde öğretmenin, belli bir özel alana ilişkin bilgi, beceri ve tutumları başkalarına öğretme veya onların öğrenilmesi için uygun fırsat ve olanakları yaratma durumu” olarak tanımlanmakta ve hiçbir özel alan yeterlilikleri belirlenmediği, sadece, “her bir özel alanın gerektirdiği öğretmen yeterliliklerinin en genelden başlayarak öze doğru belirlenmesi ilkesi” nin benimsendiği görülmektedir.

Bu kararda özel alan tanımının; “öğretmenin öğretmekle yükümlü olduğu disiplinle ilgili bilgi, beceri, tutum, tavır ve alışkanlıkları kapsayan bir yeterlilik boyutu” olarak yapıldığı ancak, “müzik öğretmenliği”nin özel alanlar içinde yer almadığı da dikkat çekmektedir. (<http://oyegm.meb.gov.tr/ttnet/yeterlilik/ogytrr.htm>)

Kuruluşu otuz-kırk yıl öncesine dayanan müzik öğretmenliği anabilim/anasanat dallarında, özellikle çalgı ve ses eğitimi alan derslerindeki alışlagelmiş uygulamaların devam ettirilmesi, yeni programlarla da, yapılması beklenen değişikliklerin gerçekleşmesine bir ölçüde engel olmaktadır.

Son yıllardaki bilimsel araştırmalar için müzik öğretmenleri arasında yapılan anket, görüşme ve gözlemlerle ulaşılan, lisans eğitimleri sırasında özellikle çalgı ve ses eğitimi derslerinde kazandıkları davranışların, büyük ölçülerde kullanılmaması sonuçları, programın uygulanmasındaki işlevselliğin artırılması gerekliliğini göstermektedir. (Tebiş,2002, Yayla,2003, Bulut,2004) Başka bir deyişle, müzik eğitimi anabilim dallarında, müzik öğretmeni niteliklerinin ve hedeflerinin doğru saptandığı eğitim –öğretim uygulamaları gerekmektedir.

Bir diğer ve belki de en önemli sorun, müzik eğitimi anabilim dallarında yetiştirilen öğretmenlerin hangi düzey eğitim kurumlarında ve hangi tür müzik eğitimini vermek üzere eğitildikleri konusunda belirsizliğin olmasıdır. Öğretime başladığı yıllarda yapılan okulun tanımından anlaşılacağı üzere Musiki Muallim Mektebi, ilköğretmen okulları, ortaokullar ve ilkokullara müzik öğretmeni yetiştirmekte idi. Günümüz müzik eğitimi anabilim/anasanat dallarında da durum değişmemiştir. Bugün sadece, ilköğretmen okulları olmadığı için liselere, ilkokullarla ortaokullar da birleştirildiği için ilköğretim kurumlarına atanmaktadırlar. Yani, her düzey eğitim kurumuna yönelik müzik öğretmeni aynı program ve uygulamalarla yetiştirilmekte ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın gösterdiği ihtiyaca göre görevlendirilmektedirler.

Oysa bilindiği gibi örneğin; genel müzik eğitimi verilen bir ilköğretim öncesi eğitim kurumundaki müzik eğitimi ile lise müzik eğitimi ya da mesleki müzik eğitimi verilen güzel sanatlar liselerindeki müzik eğitimi türü, yöntem, içerik v.b. konularda birbirinden çok farklı müzik eğitimi alt yapısı gerektirmektedir.

Türkiye’de müzik öğretmeni yetiştirme sürecindeki sorunlara tarihi süreç içinde genel bir bakıştan sonra XXI. yüzyıl koşullarında gelinen durum nedir?

XXI.Yüzyıl Koşulları ve Müzik Eğitimi

İçinde yaşadığımız XXI. yüzyılın çağdaş insanında müziğin rolü ve boyutları da değişmiştir. Kullanılan hızlı iletişim araçları, bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de her tür müziğin beğensek de beğenmesek de, istesek de istemesek de geniş kitlelere yayılmasını, zorunlu da olsa kabul görmesini ve yaygınlaşmasını sağlamakta, nitelik kavramının tartışılmasına neden olmaktadır. Müzik politikalarına artık bir bakıma medya teknolojileri yön vermektedir. Neredeyse, “müzik yapımcılarının beğeni düzeyinde değişen” bir müzik tüketimi gözlenmektedir.

Diğer taraftan, küreselleşmenin müzik alanına getirdiği, adına bazı araştırmacıların dünya müziği dedikleri, yüzyıllar içinde gelişmiş farklı dünya kültürlerinden çıkan müziğin etkileri, geleneksel müzik eğitimi anlayışını değişime zorlamaktadır. Gerek farklı kültürlerin dünya müzikleri, gerekse teknolojiye gelişmeler sonucu üretilen elektronik müzikler, müzik eğitiminde yeni müzik türlerine ve çalgılarına da yer verilmesini gerektirmektedir.

Türkiye’de bu amaçla, 1994 yılında kabul edilen ilköğretim kurumları müzik dersi öğretim programının V. ve VI. sınıf konusu olarak Müzikte Tür, VII. ve VIII. sınıf konusu olarak da Ülkemizde ve Türk Cumhuriyetlerinde Müzik ile Komşu Ülkelerde ve Dünyada Müzik konuları yer almıştır. Bu uygulamanın müzik öğretmenliği eğitimindeki temeli olarak ise,

1998-1999 öğretim yılından beri lisans programlarının III, IV. ve V. yarıyılarında birer dönemlik bilgisayar, elektronik org eğitimi ve güncel/popüler müzik dersleri yer almaktadır. Ancak uygulamalarda, amaca ulaşıp ulaşılmadığı tartışılmaktadır.

Eğitim bilimlerinde yeni öğretim yöntem ve stratejilerinin ortaya çıkmasına bağlı olarak, müzik dersi öğretim yöntemlerinde de değişim ve gelişim gözlenmektedir. Günümüzde eğitim, bireyin kişilik gelişimini gerçekleştirmesine imkan tanıyan çok boyutlu bir yapıda olmalıdır. Etkili bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için, öğretim yöntemlerinin ve çevrenin etkisinin yanında, bireysel özellikler de ön plana çıkmaktadır. Bireyi tanıma ve uygun öğrenme ortamı yaratma çabası ile çoklu zeka kuramını ortaya çıkaran Howard Gardner (1983), her öğrencinin aynı ilgi ve yeteneklere sahip olmadığını, aynı yolla öğrenmediğini belirterek, bireysel yeteneklerin dikkatle değerlendirildiği öğrenci merkezli eğitim sisteminde eğitimciler, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almaları konusunda önerilerde bulunmaktadır.

Bu bağlamda çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaya yönelik müzik öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi gerekliliği vardır. Müzik öğretmenliği programlarında yer alan gelişim ve öğrenme, öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme, öğretim yöntemleri I ve II ile oyun, dans ve müzik dersleri, yeni öğretim stratejilerine uygun eğitim vermek amacıyla konulmuştur. Ancak, tüm müzik eğitimi anabilim dallarında amacına ulaşmakta olduğu konusunda yapılmış bir bilimsel araştırmaya ulaşılamasa da, bilinen, alışılmış müzik öğretim yöntemlerinin çok fazla dışına çıkılmadığı düşünülmektedir.

Şentürk, yapılan sözlü görüşmede, Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalında sözkonusu derslerin işlenişine ilişkin olarak, geleneksel müzik öğretim metotları yanında, çocukların bireysel özelliklerini dikkate alarak çoklu zeka kuramını esas alan yöntem oluşturulmasına özen gösterildiğini, özellikle materyal geliştirme dersi ile eşgüdüm içinde çalıştıklarını ifade etmiştir. Ayrıca, Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalındaki, müzik öğretmeni adaylarına herhangi düzey öğretim kurumlarında görev alabilecekleri ihtimali ile çeşitli yaş gruplarına yönelik öğretim yöntemleri verildiğini de belirtmiştir.

Günümüz eğitim anlayışına uyan ve çocuktaki yaratıcılık ve ifade gücünü öne çıkaran XX.yüzyılın müzik öğretim yöntemlerinden Dalcroze(1865-1950), Kodaly(1882-1967), Orff (1895-1982) ve Suzuki, pek çok ülkede başarı ile kullanılmaktadır. Türkiye’de ise 1960 lı yıllarda başlayan, son yıllarda olabildiğince yaygın olarak uygulanan bu öğretim yöntemlerinin yanında, müzik öğretmenlerinin öğretim yöntemlerine ilişkin yaratıcılıklarını da ortaya çıkaran özel öğretim, oyun, dans ve müzik ile materyal geliştirme derslerine gerekli özen gösterilmelidir.

Günümüz Müzik Eğitimi Anlayışına Uygun Müzik Öğretmeni Nitelikleri

Yukarıda da değinildiği gibi bilim ve teknolojiye bağlı olarak, müzik alanı da değişmektedir. Sadece müzik sanatı, eğitimi ve bilimi değil, müzik teknolojisi, müzik endüstrisi, müzik ekonomisi, ve müzik yönetimi gibi yeni alan ve disiplinler ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ile ortaya çıkan müzik kültürleri ve türleri arasındaki geleneksel hiyerarşi ve hiyerarşik düzen giderek ortadan kalkmakta, her tür müziğin yaratım, tüketim ve üretimine, seslendirim ve yorumlanımına, dağıtım, paylaşım, kullanım ve tüketimine, eğitim ve öğretimine ilişkin yepyeni anlayış ve yaklaşımlar, yepyeni fırsatlar ve olanaklar, yepyeni yollar ve yöntemler ortaya çıkmaktadır. (Uçan, 2000)

Bu bakımdan müzik dersleri, artık yalnızca tahta başında flütle işlenen bir ders değil, öğrencinin kendisini içinde bulacağı, doğrudan doğruya katılıp kendi istediği, içinden geldiği ritmi ve ezgiyi beden diliyle de ifade edebileceği, böylece davranışlarını özgürce sergileyebileceği bir ifade ortamıdır. Burada önemli olan, verilen müzik eğitimi tür ve düzeyinde amaçlanan hedeflere uygun ortamın yaratılmasıdır.(okul öncesine yaratılan öğrenme ortamının, gelişimlerini tamamlamış ve belli öğrenme düzeyine erişmiş sekizinci sınıf öğrencilerine yaratılmaması gerekliliği gibi)

Yapılan deneysel araştırmalar, 6-8 yaş arası çocukların çağdaş müzik aletleriyle çalışmaktan büyük zevk aldığını, yeni sesler arayarak yeni tınılar ve materyaller keşfetmekten, doğaçlama yapmaktan ve müzik yaratmaktan hoşlandığını göstermektedir. (Quellier, 2002) Bu araştırmaların, müzik eğitiminde çağdaş müzik dahil her türlü müziğin pedagojik açıdan ele alınması için yeni bir bakış açısı yakalamayı sağladığı düşünülmektedir.

Quellier’e göre, ‘‘XXI. Yüzyılın müzik eğitimi, dinleme ve yaratma kapasitesi üzerine kurulacak ve birkaç faktörü yerine getirmek durumunda olacaktır. Bu faktörler, müzik aleti çalmak ve eğitime hizmet etmek için onu oyun gibi kullanmak, çıkardığı bütün sesleri sürekli olarak pratik etmek, sesin önemli bir parçası olan vücut dilinde çalışmaktır.’’ (a.g.e)

Bu ve benzeri pek çok görüş açısından bakıldığında, günümüz müzik öğretmeni tipinin özetle bilim, teknik ve müzikte yaşanan gelişme ve değişime ayak uydurabilen, her tür müziği asgari düzeyde de olsa tanıyıp sevdiren, kısaca öğrencilerinin yaşantılarına müziği katabilen müzik öğretmeni olması gerekmektedir. Nitekim, 12.7.2002 tarih ve 2741 sayılı makam onayı ile MEB’nın belirlediği öğretmen niteliklerinde de göre bu görüşü destekleyen özellikler görülmektedir.

Sözkonusu karada genel kültür ve eğitim-öğretim açısından öğretmen nitelikleri şöyle belirlenmiştir;

- *eğitme ve öğretme yeterliliklerini geliştiren, destekleyici bir genel kültüre sahip olmalı,
- *olay ve olguları, farklı disiplinlerin kavramlarını açıklamada genel kültüründen yararlanabilmeli,
- *farklı disiplinlere ait bilgilerin konu alanı ile bağı kurabilmeli,
- *öğretim sürecinde öğrenciyi derse hazırlayabilmeli, güdüleyebilmeli,
- *öğretim sürecinde örnekleme, benzetme-ayırma, analiz ve sentez yapmada diğer disiplinlerden yararlanabilmeli,
- *öğrencileri genel kültür yaşantılarını geliştirmeye özendirilebilmeli,
- *öğrenciyi tanıyabilmeli ,
- *öğretimi planlayabilmeli,
- *materyal geliştirebilmeli,
- *öğretim yapabilmeli,
- *öğretimi yönetebilmeli,
- *başarıyı ölçüp değerlendirebilmeli,
- *öğrencilere rehberlik yapabilmeli,
- *öğrencilerin temel becerilerini geliştirebilmeli,
- *özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere hizmet edebilmeli,
- *yetişkinleri eğitebilmeli,
- *ders dışı etkinliklerde bulunabilmeli,
- *kendini geliştirebilmeli,
- *okulu geliştirebilmeli ve
- *okul-çevre ilişkilerini geliştirebilmelidir.

Özel alan açısından yeterlilikler ise;

- *öğreteceği alanın temel kavramlarını, araştırma ve inceleme araçlarını ve yapılarını anlayarak, alanın bu özelliklerini öğrenciyeye anlamlı gelecek biçimde öğrenme deneyimleri yaratabilmeli,
- *bu bağlamda, öğrettiği alanın belli başlı kavramlarını, varsayımlarını, tartışmalarını, araştırma ve inceleme yöntemlerini bilmeli,
- *bir bilgiye ait kavramsal çerçevenin öğrencinin öğrenmesini nasıl etkilediğini anlayabilmeli,
- *öğreteceği alanla ilgili bilgileri diğer konu alanlarıyla ilişkilendirebilmeli,
- *alanın okul çapında uygulanan program içindeki yerini anlayabilmeli,
- *alana ait bilgilerin, gerçeklerin sabit bir bütünü değil; fakat karmaşık, sürekli değişen bir yapıda olduğunu fark edebilmeli,
- *farklı perspektifleri kabul ederek, bilginin nasıl geliştiğini öğrenciyeye aktarabilmeli,
- *öğrettiği alana ilişkin gelişmelere yakından ilgi duyarak günlük yaşamla bağı kurabilmeli,
- *sürekli öğrenmeyi alışkanlık haline getirebilmeli,
- *alanla ilgili faaliyetle, alanın öğretimi konusundaki profesyonel etkinliklere aktif olarak katılabilmeli,

Bu anlayış içinde öğretmen özel alana ilişkin bilgi ve becerileri;

1. Temel bilgileri, kavramları, ilkeleri değişik biçimde açıklama,
2. Farklı görüş kurma, öğrenme yolları araştırma ve inceleme yöntemlerini açıklama,
3. Öğretme kaynaklarını ve öğretim malzemelerini değerlendirme ve seçme,
4. Alanında araştırmalar yaparak bilgi üretme,

5. Öğrencileri alanla ilgili sorular sormaya, düşünceleri farklı perspektiflerden görmeye ve bilgi üretmeye özendirilecek programları kullanma ve geliştirme,
6. Öğrencinin, gerekli bilgi ve becerileri başka alanlarla ilişkilendirmesine olanak verecek disiplinler arası öğretim deneyimleri yaratma ve
7. Alana ilişkin problemleri tanıma, çözüm yolları arama, uygun çözüm yolunu seçme, uygulama ve değerlendirme, biçiminde kullanır. (<http://oyegm.meb.gov.tr/ttnet/yeterlilik/ogytr.htm>)

Bu bağlamda, müzik öğretmenliği özel alan niteliklerinin, eğitim bilimciler ile müzik eğitimcilerinden oluşan komisyonlarca tartışıldıktan sonra, çağın koşulları ve toplumların müzik gereksinimleri de dikkate alınarak, kapsamlı ve ayrıntılı olarak en kısa zamanda belirlenmesi ihtiyacı vardır.

Müzik Öğretmenliği Eğitiminde Yapılması Gereken Değişiklikler

Programlar açısından yapılması önerilen değişiklikler;

*Müzik öğretmenliği anabilim/ anasanat dallarında uygulanmakta olan derslerin genel kültür alanı, sanat tarihi, sosyoloji, felsefe ve davranış bilimlerine ilişkin dersler konularak genişletilmelidir.

*Özel alan derslerinden müzik teorisi ve işitme eğitimi dersleri birbirinden ayrılarak, ilk dört yarıyıla yerleştirilmelidir.

*Müzik biçimleri ve form dersi üç ve dördüncü yarıyıllarda verilmelidir.

*Toplu ses eğitimi dersi ilk bir ve ikinci yarıyıla konmalıdır.

*Koro dersi üç, dört, beş ve altıncı yarıyıllara konmalı, yedi ve sekizinci yarıyıllarda ise "okul korusu eğitimi" dersi olmalıdır.

*Eşlik dersi yedi ve sekizinci dönemlerde olmak üzere iki dönemde verilmelidir.

*Korrepetisyon dersi ilk beş dönem olmalıdır.

*Piyano dersi ilk beş yarıyıl teknik ve repertuvara yönelik, son üç yarıyıl da piyanoyu okul müziğinde kullanmaya yönelik "piyano uygulaması" adı ile verilmelidir.

*Bireysel çalgı dersleri ilk beş yarıyıl teknik ve repertuvara yönelik, son üç yarıyıl da okul müziğinde yararlanmaya yönelik "bireysel çalgı uygulaması" adı ile verilmelidir.

*Bireysel ses eğitimi dersi ilk dört yarıyıla yerleştirilmelidir.

*Beş ve altıncı yarıyıl "şarkı söyleme eğitimi" dersi konulmalıdır.

Programın uygulanması açısından yapılması önerilen değişiklikler;

1939 yılından bu yana çeşitli zamanlarda müzik öğretmenliği eğitimine yönelik raporlarda, uygulamaların "muallimlik vazifelerine" göre esas alınarak yapılması gerekliliği belirtilmesine rağmen, "...sanki orkestra ve konser için" yetiştirildiğinden yakınılan ifadeler yer almaktadır.(1939, Mukaddime) Ayrıca o yıllarda verilen konser programlarından edindiğimiz bilgiye göre; dinleyicilere müzik öğretmenliği eğitiminin sanatçı eğitimi ile eş tutulmaması, dolayısı ile konserin bu durum göz önüne alınarak dinlenmesi gerektiği, lise üzerine kısa sürede verilen müzik eğitimi ile sanatçı değil, müziği tanıyıp onu eğitimde kullanan bireyler yetiştirilmesinin amaçlandığı özellikle vurgulanmaktadır.

O tarihlerden bu yana benzer öneriler pek çok bilimsel toplantıda gündeme getirilerek tartışılmıştır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi araştırmalar, müzik öğretmenliği eğitiminin pek çok dersinde kazanılan davranışlardan, okul müziğinde (genel müzik eğitiminde) yeterince yararlanılmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, müzik öğretmeni adayları aldıkları mesleki müzik eğitimini, genel müzik eğitiminde (okul müziğinde) işlevsel hale getirememektedirler. Bunun nedenlerinden biri, mesleki müzik eğitiminin gerektirdiği sanat düzeyinde çalgı çaldığı halde, okul müziğinde ve müzik öğretiminde çalgı uygulamalarının yaptırılmamasıdır. Aynı şekilde ses eğitimi derslerinde de okul müziği uygulamaları yaptırılmamaktadır. Bu durum tüm performans gerektiren derslerde aynıdır.

Oysa, 1998-1999 yılından beri uygulanan müzik öğretmenliği ortak programının özel alan ders tanımları incelendiğinde tüm derslerin "okul müziği" ile doğrudan ilişkilendirilmiş ve bu paralelde eğitim yapılmasının programlanmış olduğu açıkça görülmektedir. Programdaki değişikliklerin uygulamaya yansımaları, ancak öğretim elemanlarının ders işleme yöntemi, amaç ve içeriklerinde bilinçli olarak yapacakları değişikliklerle mümkün olacaktır.

Bu bakımdan programa ;

*Özellikle bireysel çalgı, bireysel ses eğitimi ve piyano derslerinin okul müziğinde kullanımına yönelik "keman uygulaması", "piyano uygulaması" ve "şarkı söyleme eğitimi" dersleri konulmalıdır.

*Müziksel işitme, armoni ve müzik biçimlerine yönelik okul müziği uygulama dersi olarak, ‘‘okul müziğinde eşlik’’ dersi konulmalı ve öğrenciler bireysel çalgı derslerinde kazandıkları davranışlarla bu derste ile yönelik verilmelidir. Uygulanmakta olan programdaki eşlik dersinin korrepitasyon olarak yürütüldüğü ancak, bir dönemlik ve toplu ders özelliği nedeni ile buna da hiç yetmediği hepimizin bildiği bir gerçektir.

* Altı, yedi ve sekizinci yıllarda ‘‘okul korolarında eğitim’’ dersi konulmalıdır.

*Özel öğretim metotları dersi, eğitim ve müzikteki gelişmelere bağlı olarak yeni öğretim tekniklerine göre *bireysel öğrenme özelliklerini dikkate alan ve yaratıcılığı geliştiren* yöntemleri öğretmeye ve bulmaya yönelik olarak verilmelidir.

Model Önerisi

Türk eğitim sistemi içinde müzik öğretmenliği eğitiminin örgütlenmesine ilişkin model arayışları uzun yıllardan beri yapılmaktadır. Kasım 1971 de Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Öğretmenleri tarafından hazırlanan rapor Türkiye’de müzik eğitiminin, ‘‘ilkokul öncesi anaokulundan başlayıp, üniversiteye kadar uzanan bir bütünlük içinde ele alınmalı..’’ derken her düzey eğitim kurumuna yönelik müzik öğretmenini de farklı programlarla yetiştirmek gerektiğini belirtmektedir.

Son yapılanmadan önce, müzik öğretmenliği bölümlerinin ‘‘okul öncesi müzik öğretmenliği’’, ‘‘ilköğretim müzik öğretmenliği’’ ve ‘‘ortaöğretim müzik öğretmenliği’’ anabilim dalı olarak programlanması önerileri yapılmıştı.(1995 Töreyn) Daha sonra çeşitli bilimsel etkinliklerde de aynı yapılanma modeli önerildi.(Uçan, 1996, 1999,Çevik,Yayla, 2003)

İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarına yetiştirilmekte olan müzik öğretmenliği eğitimi, birbirinden ayrılmalıdır. Ayrıca ortaöğretim kurumu olan ve mesleki müzik eğitimi verilen güzel sanatlar liselerine yönelik alan öğretmenlikleri ile genel ve meslek liseleri müzik öğretmenleri de müzik öğretmenliği programlarından yetiştirilmelidir.

Buna göre müzik öğretmenliği eğitiminde yapılanma;

*Öncelikle müzik eğitimi anabilim dalları eski hali olan, bölüm yapısına kavuşturulmalıdır.

* ‘‘Konservatuvarlarla, müzik eğitimi bölümleri aynı çatı altında, bağımsız ‘‘müzik akademileri’’nde birleştirilerek, sanatçı ve müzik öğretmeni adaylarına, kolayca yatay geçiş hakkı tanınmalıdır’’(1995,Töreyn)

* Müzik eğitimi bölümleri;’’okul öncesi müzik öğretmenliği’’, ‘‘ilköğretim müzik öğretmenliği’’ ve ‘‘ortaöğretim müzik öğretmenliği’’ anabilim dalı olarak programlanmalı ve eğitim vermelidir.

*Güzel sanatlar liselerinin müzik alan dersleri de müzik eğitimi bölümlerinin başarılı öğrencilerinden önerilerek atanmalıdır.

*Her düzey müzik öğretmeni yetiştirme programı, o düzey çocuğunun gelişim, öğrenim ve müzik yetileri dikkate alınarak, daha çok uygulamaya yönelik verilmelidir.

KAYNAKLAR

UÇAN, Ali **Türkiye’de Çağdaş Sanat Eğitiminde Öğretmen Yetiştirme Süreci ve Başlıca Yapılanmalar**, Sanat Eğitimi Sempozyumu Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası, s.10-11, 2002 Ankara

Uçan, Ali **Müzik Kültüründe Yeni Oluşum ve Dönüşümler Türk Müzik Kültürü** s.142 MAY Yayınları, 2000 Ankara

Opus Aylık Müzik Dergisi, **Eski Defterler, Ankara’daki Büyük Musiki Komisyonu** s.1, yıl 2, Ekim 1964 Ajans Türk Matbaası, Ankara

Opus Aylık Müzik Dergisi, **Eski Defterler, Musiki Davamız**, s.1-2, yıl2, Şubat 1965 Ajans Türk Matbaası, Ankara Opus Aylık Müzik Dergisi, **Müzik Öğretmeni, Okullarda Müzik Üzerine**, s.1, yıl 2, Ekim 1964 Ajans Türk Matbaası, Ankara

ARACI, Emre **Ahmet Adnan Saygun Doğu-Batı Arasındaki Müzik Köprüsü** s.64, YKY Yayınları 2001 İstanbul

Türkiye’de Öğretmen Eğitiminde Standartlar ve Akreditasyon, Öğretmen Eğitimi Dizisi, sunuş bölümü, 1999 Ankara

(<http://oyegm.meb.gov.tr/ttnet/yeterlilik/ogytr.htm>) s.4/24

Gardner, Howard **Frames of Mind**. New York: Basic Books, Inc. 1983

Şentürk, Nezihe Sözlü Görüşme, GÜGEF GSEB Müzik Eğitimi ABD Öğr.Üy.

Zuckmayer, E Mukaddime, GÜGEF GSEB MEABD Arşivi 1939

Türkçe Sözlük, TDK s,1503 1988 Ankara

Sun, Muammer **Türk Eğitim Derneği VII Öğretim Toplantısı** 1989 Ankara

Quellier, Philippe **21. yüzyılda Müzik Eğitiminin Anlayışı ve Yaklaşımı Ne Olmalıdır?** Gazi Eğitim Fakültesi Uluslar arası Avrupa’da ve Türk Cumhuriyetleri’nde Müzik Kültürü ve Eğitimi Kongresi 2002 Ankara

Çebiş, Cansevil

Yayla, Fatih **Cumhuriyet Dönemindeki Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sürecinin İncelenmesi** Yayınlanmamış Doktora Tezi GÜEBE Ankara 2003

Bulut, Damla **Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Alınan Piyano Eğitiminin Müzik Öğretmenliğinde Kullanılabilirliği** özgün araştırma 2004 Ankara

Töreyn A.Meral **İlköğretim Kurumlarının Müzik Eğitimi Sorunu** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 1995 GÜFBE Ankara